

PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY'UN HALKBİLİMİ ÇALIŞMALARI

Dr. Bayram DURBİLMEZ

Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
TDE Bölümü Türk Halkbilimi Öğretim Görevlisi
(bayramd@erciyes.edu.tr)

Özet

Bu makale; asıl uzmanlık alanı dilbilimi olan Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un halkbilimi alanında yaptığı çalışmalarını bir bütün hâlinde ele alarak tasnif etmeyi ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İnceleme sonucunda; kitapları, makaleleri, bildirileri, derlemeleri, verdiği dersler, yönettiği lisansüstü tez çalışmaları, vb. sebebiyle Gülensoy'un halkbilimciler arasında da önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tuncer Gülensoy, halkbilimi, halk edebiyatı, ağız- halkbilimi ilişkisi, derleme.

PROF. DR. TUNCER GÜLENSOY'S FOLKLORE STUDIES

Summary

This article aims to classify and collect Tuncer Gülensoy's studies in folklore, as an anthologoy and evaluate them. Tuncer Gülensoy's main field is linguistics but, as a result of the researches, it is understood that Gülensoy has an important place among folklorists by his book, articles, communiques, compilations, his lectures and the master thesis he administered.

Key Words: Tuncer Gülensoy, folklore, folk literature, relationship between folklore and dialect, compilation.

Giriş

30 Ocak 1939'da, Uşak'ta doğan Tuncer Gülensoy, 1960–1961 öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümüne girdi. 1962–1963 öğretim yılında Ankara Üniversitesi DTCF Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne naklederek bu bölümden 1964'te mezun oldu. 1963–1970 ve 1972-1974 yılları arasında, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nde “İlmî uzman” olarak çalıştı. 1970'te, “*Moğolların Gizli Tarihinde Hal Ekleri ve Cümlede Kullanılış Şekilleri*” adlı tezi ile “*Edebiyat Doktoru*” unvanı aldı.

1974'te, Ankara Üniversitesi DTCF tarafından yapılan imtihanı kazanarak “Türk Dili Kürsüsü”ne “Asistan” oldu. 1974-1979 yılları arasında “Dr. Asistan” olarak çalıştı. 1979'da doçent, 1989'da profesör oldu. 1980-1989 yılları arasında Fırat Üniversitesi'nde, 1989-2006 yılları arasında Erciyes Üniversitesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı. *Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı, Rektörlük*

Türkçe Bölümü Başkanlığı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü, Rektör Yardımcılığı gibi görevleri de yürüttü.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (1976-1977), Kırgızistan'da (1998-2000) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (2001-2002) de misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Pek çok ülkeyi gezip görme ve bu ülkelerdeki ünlü bilim adamıyla tanışma imkânı buldu. Sözelimi; Amerika Birleşik Devletleri'nin Texas eyaletinde bulunan *Texas Tech University (Lubbock -Texas)*'de iken "Archive of Turkish Oral Narrative"de Prof. Dr. Warren S. Walker ve Anadolu Türk masalları yazarı Barbara K. Walker ile çalıştı. 30 kitap ve yüzlerce makale yazdı, yüzlerce bildiri sundu. Türk dili ve Halkbilimi alanlarında onlarca yüksek lisans ve doktora öğrencisine danışmanlık yaptı. 30 Ocak 2006 tarihinde emekli oldu.

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, dilbilimci olduğu kadar halkbilimci olarak da tanınır. Halkbilimi ile ilgili yayımlanmış kitapları, makaleleri ve bildirileri halkbilimcilerin çoğu tarafından takdir edilmektedir¹. Türk dili alanında olduğu gibi, Türk Halk Edebiyatı/ Halkbilimi alanında da "Doçentliğe Yükseltme" imtihanlarında jüri üyesi olarak görev aldı. Şimdi Türk Halk Edebiyatı / Halkbilimi profesörü olan pek çok bilim adamının "Yardımcı Doçentlik", "Doçentlik" ve "Profesörlük" aşamalarına yükselmeleri için rapor yazanlardan biri de Gülensoy'dur. Bazı halkbilimi dergilerinin de hakem kurullarında yer almaktadır. Hatta, halkbilimine ciddi katkıları olan araştırmacılara Folklor Araştırmaları Kurumu tarafından verilen "*İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü*" (1986) ile Motif Halk Oyunları Eğitim Derneği tarafından verilen "*Halk Bilimi Hizmet Ödülü*" (Nisan 2006) alanlarından biri de Prof. Dr. Gülensoy'dur. 1975'ten beri her beş yılda bir Kültür Bakanlığı tarafından düzenlenen "Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi"ne aralıksız katılan bilim adamlarından biri olan Gülensoy, "T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Türk Halk Kültürü Şeref Ödülü"ne de lâyık görüldü (Haziran 2006). *Türk Kooperatifçilik Kurumu* (Ankara), *Türk Halk Kültürünü Uygulama ve Araştırma Merkezi* (Selçuk Üniversitesi- Konya) ve *Folklor Araştırmaları Kurumu* (Ankara) gibi halkbilimi alanında çalışmalarını sürdüren merkez ve kurumların da üyesidir.

Bu makalede, Gülensoy'un halkbilimi ile ilgili çalışmaları ele alınarak bunların tasnif ve değerlendirmesi yapılacaktır.

Prof. Dr. Tuncer Gülensoy'un halkbilimi çalışmaları şu başlıklar altında toplanabilir: 1. Halkbilimi konulu kitapları, 2. Halkbilimi konulu bildirileri / makaleleri, 3. Halkbilimi ile ilgili verdiği dersler, 4. Halkbilimi ile ilgili yönettiği tezler,

¹ Prof. Dr. Şükrü Elçin, Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, Prof. Dr. Meherrem Kasımlı, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Prof. Dr. Erman Artun, Prof. Dr. İsmail Görkem, Prof. Dr. Esma Şimşek, Dr. Erdoğan Altınkaynak, Dr. Bayram Durbilmez, Dr. Türker Eroğlu, Dr. Yaşar Kaya Kalafat, Dr. Ahmet Öcal, Dr. Rasim Deniz, Nail Tan, Nevzat Türkten, Hilmi Dulkadir, Mahmut Seyfeli, Kutlu Özen, Hatice Gülensoy ve Müjgân Üçer, vb. gibi halkbilimcilerin 1995'te hazırlanan Tuncer Gülensoy Armağanı'nda makaleleri yer almaktadır.

5. Ağız çalışmalarında halkbilimi ürünlerinden yararlanma, 6. Halkbilimi alanıyla ilgili düzenlediği bilgi şölenleri, 7. Maddî folklor ürünlerini derleme çalışmaları.

1. HALKBİLİMİ KONULU KİTAPLARI

Gülensoy'un yayıma hazırladığı ilk kitabı halkbilimi ile ilgilidir². Macar Türkolog Ignác Kunos tarafından hazırlanarak 1926'da Arap harfleriyle yayımlanan *Türk Halk Edebiyatı* adlı eser, Gülensoy tarafından yeniden düzenlenip dipnotlarla da zenginleştirilerek 1978'de yayımlandı. Tercüman 1001 Temel Eser serisinde İstanbul'da yayımlanan bu kitap daha sonra gözden geçirilerek Bizim Gençlik (Kayseri, 1994) ve Akçağ (Ankara, 2001) yayınevleri tarafından yeniden yayımlanmıştır.

² Gülensoy'un kitaplarını -birinci baskılarını esas alarak- şöyle sıralayabiliriz: 1) *Ignacz Kunos, Türk Halk Edebiyatı* (hızl.: Dr. Tuncer Gülensoy), Tercüman 1001 Temel Eser, No. 127. İstanbul 1978, 176 s. ; 2) *Anadolu ve Rumeli Ağzları Bibliyografyası (Anadolu -Kıbrıs -Suriye -Irak -Bulgaristan Yunanistan ve Romanya Türk Ağzları)*, Kültür Bakanlığı, Millî Folklor Araştırma Dairesi (MİFAD) yay.: 33, Başbakanlık Basımevi, Ankara 1981, 144 s. ; 3) *Prof. Dr. Ahmet Temir'in Hayatı ve Eserleri*, Erciyes Dergisi yay.: 1, Kayseri 1983, 38 s.; 4) *Kürmanci ve Zaza Türkçeleri Üzerine Bir Araştırma, İnceleme - Sözlük*. TKAE yay., Ankara 1983, 69 s. ; 5) *Trabzon Yöresi Türküleri- Türküler ve Atma Türküleri*, Anadolu Sanat yay.: 13, Karadeniz Folkloru Dizisi: 1, İstanbul 1985, 40 s.; 6) *Çerçeve Programa Göre Hazırlanmış Türkçe Ders Notları I,II*, Şifabağ -Kemaliye 1985, 151 s./ 1986, 350 s. ; 7) *Doğu Anadolu Osmanlıcası - Etimolojik Sözlük Denemesi*, TKAE yay., Ankara 1986, 535 s.; 8) *Die Bemerkungen Über die Lebende Türkische Sprache in den Nomadenstammen*, Ankara 1987, 14 s.; 9) *Kütahya ve Yöresi Ağzları, İnceleme- Metinler- Sözlük*, TDK yay., Ankara 1988, XXX + 257 s.; 10) *Orhun'dan Anadolu'ya Türk Damgaları Damgalar -Enler -İmler*, TDAV yay., İstanbul 1989.; 11) *Doğu ve Güneydoğu Dil Araştırmaları: Türk ve Kürt Deyim ve Atasözleri*, Ankara 1992, 48 s.; 12) *Türkçe Dersleri*, Erciyes Üniv. yay., Kayseri 1992, XVI + 270 s.; 13) *Tunceli ve Yöresi Ağzlarından Derlemeler* (A. Buran ile), Boğaziçi yay., İstanbul 1992, 188 s.; 14) *Doğu ve Güneydoğu Anadolu Ağzları Üzerine Düşünceler*, Boğaziçi yay., İstanbul 1993, 135 s.; 15) *Rumeli Ağzlarının Ses Bilgisi Üzerine Bir Deneme*, Erciyes Üniv. yay., Kayseri 1993, 159 s.; 16) *Kürtçe'nin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara 1994, LXXVI + 154 s.; 17) *Orta Asya'dan Kırım'a*, Bizim Gençlik yay., Kayseri 1994.; 18) *Türkçe El Kitabı*, Bizim Gençlik yay., Kayseri, 1994.; 19) *Eski Yazı ve Osmanlıca Dersleri I*, Kayseri 1994.; 20) *Elazığ ve Yöresi Ağzlarından Derlemeler*, (A. Buran ile), TDK yay., Ankara 1994, 239 s.; 21) *Türkçe Yer Adları Kılavuzu*, TDK yay., Ankara 1995, XII + 103 s.; 22) *Açıklamalı Kırgız Kişi Adları Sözlüğü*, Bişkek 2000, 260 s.; 23) *Kırgız Türkçesinin Latin Harfli İmlâ Kılavuzu*, Bişkek 2000, 120 s.; 24) *Manas Destanı -Türkiye Türkçesi ile -*, Akçağ yay., Ankara 2002, 366 s.; 25) *Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası*, (E. Alkaya ile) Akçağ yay., Ankara 2003, 222 s.; 26) *Kırgız Türkçesinin Kavramlar Sözlüğü*, Kayseri, 2004, 134 s.; 27) *Kırgız Türkçesi -Türkiye Türkçesi / Türkiye Türkçesi Kırgız Türkçesi Gramer Terimleri Sözlüğü*, Erciyes Üniv. yay., Kayseri 2004, 48 s.; 28) *Kırgız Türkçesi -Türkiye Türkçesi -Kırgız Türkçesi Sözlük*, Erciyes Üniv. yay., Kayseri 2004, 319 s. ; 29) *Mitat Sadullah (Sander): Yeni Sarf ve Nahiv*, (M. Fidan ile), TDK yay., Ankara 2004.; 30) *Kırgız Türkçesi Grameri I: Fonetik -Morfoloji*, Erciyes Üniv. yay., Kayseri 2004, 126 s.

landı. Aynı eser, Macar Türkolog Tasnadi Edit tarafından Macarca'ya çevrilerek 1999'da, Budapeşte'de de yayımlandı. Bu eser, İ. Kunos'un 1925-1926'da İstanbul ve Ankara'da verdiği konferansların metnidir. "Kunos'un gözlemlerine ve topladığı malzemelere dayanan" eserde, halk edebiyatı ile ilgili hemen her konuya yer verilmektedir. "Genç Türk okuyucusuna gerekli ansiklopedik bilgiyi vermek ve eserden yararlanmasını kolaylaştırmak amacıyla" (Kunos, 2001:12) esere 184 dipnot ve "Dizin" Gülensoy tarafından eklenmiştir.

Gülensoy tarafından hazırlanan halkbilimi konulu ikinci kitap *Trabzon Yöresi Türküleri, Türküler ve Atma Türküler* (İstanbul, 1985) adını taşır. Anadolu Sanat Yayınları'nın 13. kitabı olarak basılan bu eserde 386 türkü dördlüğü yer almaktadır. Kitabın başında "Karadeniz ve Trabzon Yöresi Ağzlarıyla İlgili Bibliyografya" (s.11) ve "Metinlerin Tespitinde Kullanılmış Olan Transkripsiyon İşaretleri" (s.12) "Trabzon ve Yöresi (Özellikle Çarşıbaşı ve Yöresi) Ağzlarının Fonetik Özellikleri" (s.13-14) incelenmektedir. "Türküler" başlığı altında önce 320 türkü bendi (s.17-33) verilmekte, sonra da "Atma Türkü Örnekleri" (s.35-36) başlığı altında 22 ve "Şehirleri Tanıtan Türküler" (s.37-38) başlığı altında da 32 türkü bendi örnek verilmektedir. Kitabın sonunda bir de küçük "Sözlük" (s.39-40) vardır. 40 sayfalık bu küçük eser hem dilciler hem de halkbilimciler için değerli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Gülensoy'un hazırladığı halkbilimi konulu üçüncü kitap "*Manas Destanı (Türkiye Türkçesi İle)*" adını taşır (Ankara 2002). Akçağ yayınları arasında çıkan bu kitap, büyük boy, 366 sayfadan meydana gelmektedir. W. Radloff'un derlediği metni esas alarak hazırlanan kitap "Ön Söz" (s.7-8), "Giriş" (s.9-25) ve "Manas (Türkiye Türkçesiyle Metin)" (s.27-366)'den oluşmaktadır. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde Türkoloji Bölümü kurucu öğretim üyesi olarak iki öğretim yılı (Ekim 1998- Temmuz 2000) görev yapan Gülensoy, burada bulunduğu süre zarfında, metni aktarırken sözlüklerin yanında, Kırgız Türkologlarının ve öğrencilerinin yorumlarından da yararlandığını belirtir (Gülensoy, 2002: 7). "Giriş"te "Manas" (s.9-13), "Manasçılar" (s.13), "Manas Destanının Özeti ve Kolları" (s.14-15), "Manas Adı Üzerine" (s.16-19) ve "Manas Destanında Medeniyet Unsurları" (s.20-25) başlıkları altında bilgi ve değerlendirmelere yer verir. Kırgız Türklerinin millî destanı Manas'ın beş yüz elli üç bin mısra olduğunu, büyük bir bölümünün de manzumelerden oluştuğunu belirten Gülensoy'un da söylediğine göre, Manas "1. Manas, 2. oğlu Semetey, 3. torunu Seytek hakkındaki bölümlerden ve Manas daire-i içinde olduğu kabul edilen Er Töştük ile Colay Han destanlarından ibarettir" (Gülensoy, 2002: 8). Radloff'un tespit ettiği Manas metninde ise destan yedi bölümden oluşmaktadır. "Manas Destanında Medeniyet Unsurları" başlığı altında, "Manas'ta görülen medeniyet unsurları ile "adbilim", "etnografya", "folklor" ve "halk edebiyatı" konuları şöyle tasnif edilmektedir: "I. KİŞİ ADLARI, II. COĞRAFİ ADLAR: 1. Yer adları (dağ, tepe, ova adları), 2. Su adları (deniz, göl, akarsu adları), III. ETNOGRAFİK UNSURLAR: 1. Toplum hayatının izleri-Töregelenek ve Görenekler, 2. Kadın ve erkek giyim kuşamları, 3. At koşumları, 4. Yiyecek ve içecekler, 5. Çeşitli ev âlet ve edavatları, 6. Savaş âletleri, vb., IV.

FOLKLORİK UNSURLAR: 1. Halk oyunları, 2. Halk musıkisi, vb., V. HALK EDEBİYATI UNSURLARI: 1. Türküler, 2. Deyimler, terimler, tekerlemeler, 3. Atasözleri, 4. Mâniler, vb.” (s. 20). “Manas (Türkiye Türkçesiyle Metin)” başlığı altında verilen destan metni yedi bölümden oluşmaktadır. Bu bölümler sırasıyla “I. Bölüm: Manas’ın Doğuşu” (s.29-33), “II. Bölüm: Almambet’in Müslüman Olup Er Kökçö’yü Terk Etmesi ve Manas’a Katılması” (s.35-88), “III. Bölüm: Manas İle Er Kökçö’nün Dövüşü; Manas İle Kanıkey’in Evlenmesi, Ölümü ve Yeniden Dirilişi” (s.89-161), “IV. Bölüm: Bok Murun” (s.163-220), “V. Bölüm: Kös Kaman” (s.221-286), “VI. Bölüm: Semetey’in Doğuşu” (s.287-315) ve “VII. Semetey” (s.317-366) adlarını taşımaktadır. Manas metnini aktarırken “şiir ruhunun kaybolmaması” düşüncesiyle kafiyelelere de dikkat eden Gülensoy, bunun için şu yöntemi uyguladığını belirtir: 1. Kırgız Türkçesi- Kırgız Türkçesi kafiye, 2. Kırgız Türkçesi- Türkiye Türkçesi kafiye, 3. Türkiye Türkçesi- Kırgız Türkçesi kafiye, 4. Türkiye Türkçesi- Türkiye Türkçesi kafiye (Gülensoy, 2002: 8). Kafiye oluşturan kelimeler de gerekli yerlerde dip notları hâlinde açıklanmıştır. Deyim, terim, kişi ve yer adları ile bazı madde adları *italik*, *siyah-italik* ve *siyah* fontlarla gösterilmiştir (Durbilmez, 2003:69-74).

* * *

Gülensoy tarafından hazırlanan kitaplardan büyük bir kısmı dilbilimi alanıyla ilgilidir. Bunlar arasından halkbilimcilerin de yararlanabilecekleri kitapları anmakta yarar vardır. Zira bu çalışmalarda kullanılan malzemeler çoğunlukla halkbilimi ile ilgilidir: *Anadolu ve Rumeli Ağızları Bibliyografyası (Anadolu- Kıbrıs-Suriye- Irak Bulgaristan- Yunanistan- ve Romanya Türk Ağızları)* (Ankara: Kültür Bakanlığı MİFAD yayınları, 1981; 2. baskı: *Türkiye Ağızları Bibliyografyası -E. Alkaya ile-*, Ankara: Akçağ yayınları, 2003), *Kütahya ve Yöresi Ağızları, İnceleme Metinler, Sözlük* (Ankara: TDK yayınları, 1988), *Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları, Damgalar-Enler-İmler* (İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınları, 1989), *Doğu ve Güneydoğu Dil Araştırmaları: Türk ve Kürt Deyim ve Atasözleri* (Ankara, 1992), *Tunceli ve Yöresi Ağızlarından Derlemeler* (A. Buran ile, İstanbul: Boğaziçi yayınları, 1992), *Doğu ve Güneydoğu Ağızları Üzerine Düşünceler* (İstanbul: Boğaziçi yayınları, 1993), *Elâzığ ve Yöresi Ağızlarından Derlemeler* (A. Buran ile, Ankara: TDK yayınları, 1994), *Orta Asya’dan Kırim’a* (Kayseri: Bizim Gençlik yayınları, 1994).

2. HALKBİLİMİ KONULU BİLDİRİLERİ / MAKALELERİ

Halkbilimi ile ilgili bildiriler sunduğu kongre ve bilgi şölenlerinden bir kısmını anmakta yarar vardır: “Uluslar arası Türk Folklor Kongresi / Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi” (İstanbul, Bursa, İzmir, Antalya), “Uluslar arası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri” (Konya), “Uluslar arası Balkan Folkloru Sempozyumu” (Yugoslavya, Ohri), “Sovyet-Türk Kolokyumu: Türk Kültür Anıtı Olarak Dede Korkut Kitabı” (Azerbaycan, Bakü), “Uluslar arası Türk Halk Edebiyatı Semineri” (Eskişehir), “Uluslar arası Ahi Evran Esnaf Bayramı ve Ahilik

Sempozyumu” (Kırşehir), “Türk Mutfağı Sempozyumu” (Ankara), “Ahilik, Devlet ve Atatürkçülük Sempozyumu” (Ankara), “Geleneksel Seyranî Seminer ve Şenlikleri” (Develi-Kayseri), “Milletlerarası Türk Halı Kongresi” (İstanbul), “Fırat Havzası Dil, Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnoğrafya Sempozyumu” (Elâzığ), “Erzurumlu Emrah Semineri” (Erzurum), “Kayserili Halk Şairleri ve Dadaloğlu Sempozyumu” (Kayseri), “Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu” (Elâzığ), “Millî Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi” (Konya), “Sultan Baba Sempozyumu” (Tunceli), “Koroğlu Sempozyumu (Bingöl), “Battal Gâzi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu” (Malatya), “Dadaloğlu ve Türk Boyları Sempozyumu” (Kayseri), “Tarihî, Kültürel ve Siyasî Boyutlarıyla Doğu Meselesi Sempozyumu” (Ankara), “Türk Millî Bütünlüğü İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu” (Kayseri), “Erciyes Yöresi Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnoğrafya Sempozyumu” (Kayseri), “Uluslar arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu” (Adana), “GAP ve Kültür Değerlerimiz Sempozyumu” (Malatya), “Uluslar arası Yunus Emre Sempozyumu” (Ankara), “Tasavvufî Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Kongresi” (Konya), “Türk Kültür Tarihi İçinde Kayseri ve Ahilik Sempozyumu” (Kayseri), “Doğu Anadolu’da Türk Mührü Sempozyumu” (Ahlat- Bitlis), “Uluslar arası Ahmet Yesevî ve Türk Halk Edebiyatı Semineri” (KKTC, Lefkoşe), “Uluslar arası İpek Yolu Sempozyumu” (Ankara), “Uluslar arası At ve Atçılık Sempozyumu” (İstanbul), “Türk Halk Kültürü (Folklor) Araştırma Sonuçları Sempozyumu” (Ankara), vb.

Türk Kültürü, Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı-Belleten (Türk Folklor Araştırmaları Yıllığı), Millî Kültür, Millî Folklor, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Türk Dili, Halk Kültürü Araştırmaları, Erciyes, İçel Kültürü, BİR, Bayrak, Yeni Çığ, Bünyan Kültürü, vb. dergilerde halkbilimi konulu makaleleri yayımlandı.

* * *

Gülensoy’un halkbilimi konulu bildirimlerini / makalelerini³ şöyle kümelendirmek mümkündür: *a. Genel konular, b. Halkbiliminin kaynakları ile ilgili olanlar, c. Halk anlatıları ile ilgili olanlar, ç. Atasözleriyle ilgili olanlar, d. Aşık tarzı ve Tekke tarzı şiir gelenekleri ile ilgili olanlar, e. İnanışlarla ilgili olanlar, f. Damgalarla ilgili olanlar, g. Dokumacılıkla ilgili olanlar, h. Biyografiler, ı. Halkbilimi arşivi ve müzeciliği ile ilgili olanlar, i. Diğerleri.*

a. Genel konular: Halkbilimi ile ilgili genel konuları içine alan çalışmalarında ağırlıklı olarak, Anadolu ağızları ile halkbilimi ürünleri konularında değerlendirmeler yapılmaktadır: “*Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun Dil, Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnoğrafyasına Bir Bakış*” [Türk Millî Bütünlüğü İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu (23 Mart 1990) Bildirileri, Kayseri 1990: 211-222.], “*Doğu Anadolu Osmanlıcası ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun Dil,*

³ Gülensoy’un 1995 yılına kadar yaptığı çalışmalar *Tuncer Gülensoy Armağanı* içinde verilmektedir. Bkz. Buran, 1995?: XII- XXXVIII.

Folklor, Halk Edebiyatı İle Etnografyasına Bir Bakış [Türk Dili ve Millî Bütünlüğümüz Açık Oturumu, Aydınlar Ocağı yay., İstanbul 1991: 27-46.], *“Folklor Zenginlikleriyle Aksaray ve Çevresi”* [Erciyes, c.14, S. 160 (Nisan), 1991:1-5.; Halk Kültürü Araştırmaları, Ankara 1992: 45-54.], *“Fırat Havzası Folklor ve Etnografyası”* [Fırat Havzası II. Folklor ve Etnografya Sempozyumu, 5-7 Kasım 1987–açış konuşması-], *“Folklor Çalışmalarının Anadolu Ağızlarının Derlenmesindeki Rolü”* [Türk Dünyası Araştırmaları, yıl: 2, S. 12 (Haziran), İstanbul 1981:107-111.], *“Yirmi Dört Oğuz Boyunun Anadolu’daki İzleri*, [Türk Halkbilim Araştırmaları Yıllığı-1977, Ankara 1979: 73-98], *“Türk Folkloru”* [V. Türk Devlet ve Toplulukları Dostluk, Kardeşlik ve İşbirliği Kurultayı, Kültür Komisyonu: 11-13 Nisan 1997, İstanbul.], *“Dil ve Folklor”* [Karakeçili IV. Uluslar arası Kültür Şenliği-Bildiriler (18-20 Eylül 1998), Ankara 1999: 25-28.], *“Halk Edebiyatı Soruşturması’na Verilen Cevaplar”* [Kültür ve Sanat, S. 37-38 (Nisan-Mayıs), Kayseri, 1984: 5-6.], *“Prof. Dr. Tuncer Gülensoy ile Türk Dili , Folkloru, Halk Edebiyatı ve Etnografyası Üzerine Sohbet”* [(Söyleşi: Mehmet Yardımcı), Tarla, S.(Ağustos), İstanbul, 1992: 5-7.], *“Türk Folklorunda Değişim”* [Halk Kültüründe Değişim Uluslar arası Sempozyumu, 17-19 Aralık 2004, Kocaeli.].

b. Halkbiliminin kaynakları ile ilgili olanlar: Moğolların Gizli Tarihi ve yazma eserlerin halkbilimi için ne kadar önemli birer kaynak olduklarını gösteren dört çalışması vardır: *“Türk Halk Bilimine Kaynak Olarak Moğolların Gizli Tarihi”* [II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara 1982: 119-128.], *“Erzurumlu Mustafa Darir’in ‘Yüz Hadis Yüz Hikâye’ Adlı Eserindeki Folklorik Unsurlar”* [III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. Cilt / Halk Edebiyatı, Ankara 1986: 123-136.; *“Erzurumlu Darir’in Yüz Hadis Yüz Hikaye Adlı Eserinin Türk Kültür Tarihindeki Yeri”*, Tarihî Akış İçinde Erzurum Sempozyumu, 12-18 Mart 1987, Erzurum.], *“Yazma Eserlerimiz”* [Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu – Bildiriler, Elazığ 1987: 11-14].

c. Halk edebiyatı ile ilgili olanlar: Âşık tarzı/ Tekke tarzı şiirler ve temsilcileri, Halk anlatıları, Manas Destanı, Atasözleri, Mâniler ve Mektuplar hakkında makaleleri/ bildirileri vardır.

Âşık tarzı/ Tekke tarzı şiirler ve temsilcileri: Âşık tarzı ve Tekke tarzı şiir gelenekleri de Gülensoy’un ilgi alanına girer. Yunus Emre, Karacaoğlan, Erzurumlu Emrah, Seyrânî, Dadaloğlu gibi bu geleneklerin güçlü temsilcilerinin dil ve üslûp özelliklerini inceler: *“Yunus Emre’nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp”* [Türk Dili, c. 5, S. 18, 1991: 4-9.; V.Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı Semineri ve Sevgi Yılı Kongresi, 14-16 Şubat 1991 (Hız. Güven Tanyeri), Eskişehir, (Basım: Eskişehir 1995: 83-89)], *“Karacaoğlan’ın Şiirlerinde Dil ve Üslûp”* [I. Uluslar Arası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu, 21-23 Kasım 1990, Adana], *“Erzurumlu Emrah’ın Şiirlerinde Dil ve Üslûp”* [Erzurumlu Emrah Semineri, 13 Mart 1986, Erzurum; Erciyes, c. 9, S.101 (Mayıs), 1986: 6-9.], *“Seyranî’nin Şiirlerinde Dil ve Üslûp”* [IV. Geleneksel Seyranî Seminer ve Şenlikleri, 12-13 Mayıs 1984, Develi Kayseri.; Erciyes, c. 7, S.84 (Aralık), 1984: 1-3.], *“Dadaloğlu’nun*

Şiirlerinde Dil ve Üslûp” [III. Dadaloğlu ve Türk Boyları Sempozyumu, 23 Eylül 1989, Kayseri.]. Hacı Bayram-ı Velî, Behçet Mâhir, Hasretî ve Ömer Özcan’ın hayatı ve şiirleri hakkında bilgi verir: “*Hacı Bayram-ı Velî*” [Erciyes, c. 4, S. 41 (Temmuz) 1981:1-3.], “*Behçet Mâhir’in Yayınlanmamış Şiirleri*” [Erciyes, c. 6, S.71 (Kasım), 1983: 12-14.], “*Kayserili Halk Şâiri Hasretî*” [Kayserili Halk Şâirleri ve Dadaloğlu Sempozyumu, 24- 27 Mart 1986, Kayseri.; Erciyes, c. 9, S. 103 (Ağustos), 1986: 25-27.], “*Kayserili Yaşayan Bir Halk Şâiri: Ömer Özcan*” [Erciyes, c. 14, S. 159 (Mart) 1991:5-6.]. Türk dünyasından da örnekler sunar: “*Moğolistan Kazaklarının Âşık Edebiyatı ve Atışma Örnekleri*” [İpek Yolu Uluslar Arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, 1-7 Temmuz 1993, (Basım: Ankara, 1996: 219-226.)], “*Azerî Tabiat ve Halk Şâiri: Musa Yakub*” [IV. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri, 11-13 Mayıs 1989, Eskişehir. (Basım: Eskişehir 1991: 163-174.)]. Tekke tarzı şiirler ve temsilcileri ile ilgili şu çalışmalarını da anmakta yarar var: “*Yunus Emre ve Anadolu Ağızları*” [Uluslar Arası Yunus Emre Sempozyumu, 7-10 Ekim 1991, Ankara], “*Âşık Paşa’nın “Garip-name’sinde Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*” [Tasavvufî Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Kongresi, 10-11 Ekim 1991, Selçuk Üniv. Konya.], “*Yunus Emre ve Türk Dili*”, [Yunus Emre Paneli, Eskişehir, 7 Mayıs 1998.]

Halk anlatıları: Halk anlatılarından efsane, masal ve halk hikâyeleriyle ilgili çalışmaları vardır. Türk mitolojisi, destanları ve efsaneleri hakkında genel bir değerlendirme yazısı da yazmıştır: “*Türk Mitolojisi, Destanları ve Efsanelerine Bir Bakış*”, [Yesevî, c. 4, S.47 (Kasım), 1997:12-13; Kardeş Ağızlar, S. 5, (Ocak-Şubat-Mart) 1998: 1-5; Yesevî, c. 9, S. 98 (Şubat), 2002: 24-25].

Efsanelerle ilgili olanlar özellikle Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgelerine ait ürünlerin incelenmesiyle oluşmuştur: “*Tunceli Yöresi Efsanelerine Bir Bakış*” [I. Millî Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 8-9 Ekim 1986, Konya.; Basım: Erciyes, c.10, S. 109 (Ocak) 1987: 11-12.], “*Doğu Anadolu Efsâneleri İçerisinde Tunceli Efsâneleri*” [III. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı Semineri, 7-9 Mayıs 1987, Eskişehir. (Basım: Eskişehir 1987: 165-172.); Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, S. 31 (Eylül), 1987: 30-33.], “*Tunceli Yöresi Efsâneleri ve Sultan Baba*” [Sultan Baba ve Köroğlu Sempozyumu Bildirileri, Elâzığ 1987: 9-12.], “*Tunceli Efsânelerinin Tip-Motif Yapısı İle Munzur Efsânesinin Anadolu Varyantları*” [IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, II. Cilt/ Halk Edebiyatı, Ankara 1992: 97-105], “*Anadolu’da Moğollar ve Samagar Noyan Hakkında Yeni Bir Efsâne*” [Uluslar Arası Türk Dili Kongresi, 26 Eylül – 1 Ekim 1992, Ankara (Basım: Ankara 1996: 661-666.)]. Türk dünyası efsaneleri de Gülensoy’un ilgilendiği bir konudur: “*Türk Halk Edebiyatı İçinde Şaman Efsaneleri*”, [VII. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı Semineri, 7-9 Mayıs 1997, Eskişehir.; Kardeş Ağızlar, S. 6 (Nisan-Mayıs –Haziran), 1998: 1-5.], “*Türk ve Moğol Efsanelerine Göre Börteçino’dan Babür’e*”, [Orkun, S. 6 (Ağustos) 1998: 30-31.].

Masallarla ilgili dört çalışmasından biri derleme, üçü incelemelerden oluşmaktadır: “*Erzurum Ağzı İle Hâtemi Tâ’î Masalı*” [Türkoloji Dergisi, c. 8,

Ankara 1979: 403-457.; “Hâtemi Tâî (Tey) Masalı”, Erciyes, S. 37 (Mayıs) 1981: 15-19, II. S.38 (Haziran) 1981: 22-24, III. S. 39 (Haziran) 1981:21-23, S: 40 (Temmuz) 1981: 19-21, S: 42 (Eylül) 1981: 19-24], “*Amerikan Çocuk Edebiyatına Girmiş Bir Türk Masalı*” [Yeni Çığ, S. I (Eylül- Ekim) 1981: 10-13.], “*Anadolu ve Balkan Türk Masallarında Müşterek Tipler*” [VII.Uluslar Arası Balkan Folkloru Sempozyumu, 7-8 Temmuz 1981, Ohri-Yugoslavya. (Türkiye’de basımı: Türk Dünyası Araştırmaları, S. 17 (Nisan), İstanbul 1982: 153-158)], “*Bir Türk Masalının Ahilik Felsefesi Açısından İncelenmesi*” [Ahilik, Devlet ve Atatürkçülük Sempozyumu, 11-13 Kasım 1981, Ankara.].

Halk hikâyeleriyle ilgili çalışmaları Dede Korkut başta olmak üzere, Sefil Yakup ve Şah İsmail hikâyelerini içine alır. Dede Korkut hikâyeleri konusundaki incelemeleri, Anadolu’nun değişik yörelerinden derlenen çeşitlenmelerinin incelenmesi biçimindedir: “*Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Yaşayan Dede Korkut Hikâyeleri: Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nın Poyraz (Elâzığ) Varyantı*” [Türk Kültürü, c. 21, S. 244 (Ağustos) 1983: 547-558.], “*Dede Korkut Hikâyelerinin Anadolu ve Rumeli’deki İzleri: “Kampüre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nın Bünyan ve Deli Dumrul Destanı’nın Rumeli Varyantı*” [I. Sovyet –Türk Kollokyumu: “Türk Kültür Anıtı Olarak ‘Dede Korkut Kitabı’”, Bakü (Azerbaycan SSCB), 1-8 Temmuz 1988.], “*Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nın Bünyan Varyantı*” [Bünyan Kültürü, Kayseri, S. 6 (Mayıs) 1993: 2-10.], “*Anadolu’da Yaşayan Beybögrek Hikâyeleri ve Yeni Tespit Edilen Kozan Varyantı*” [VI. Uluslar Arası Ahmet Yesevî ve Türk Halk Edebiyatı Semineri, 7-9.5.1993, Lefkoşa-Kıbrıs.], “*Kampüre Oğlu Bamsı Beyrek Destanı’nın Anadolu Varyantları* [Türk Kültürü, c. 34, S. 403 (Kasım) 1996: 687-692.], *Kam Püre Oğlu Bamsı Beyrek, Deli Dumrul, Salur Kazan ve Tepegöz’ün Anadolu Varyantları ve Dede Korkut Hikâyeleri Coğrafyasının Tespiti Sorunu* [Dede Korkut Sempozyumu, 20 Haziran 1998, Azerbaycan –Bakü. (Türkiye’de basımı: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1998/ I, Ankara, 2004: 81-92.)), “*Erzincan (Belen Nahiyesi-Şenlik Köyü) Ağzı ile Sefil Yakup Hikâyesi*” [Prof. Dr. Umay Günay Armağanı, Ankara 1996: 26-33.], “*Şah İsmail Hikayesi Üzerine Türkiye’de Yapılan Çalışmalar*” [Şah İsmail ve Onun Devri Uluslar Arası Konferansı, Hazar Üniversitesi-Bakü/Azerbaycan, 24-26 Eylül 1997.].

Manas Destanı: “Manas” [Türk Halk Edebiyatı Bilgi Şöleni, (Konya, 26-28 Ekim 1995), Bildiriler, Ankara 1997: 71-77; Tarla, S. 98/4 (Nisan) 1998: 8-10.], “*Manas Destanında Medeniyet Unsurları*” [V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, (24-28 Haziran 1996-Ankara), *Halk Edebiyatı Sektörünü Bildirileri I.*, Ankara 1997:265-270.], “*Manas Adı Üzerine*” [Uluslar arası Karacaoğlan ve Türk Halk Edebiyatı Sempozyumu, Mut. 15-16 Kasım 1997.], “*Radloff Varyantı Manas Destanı’nın Yeni Bir Yorumu*” [III. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı-1996, Ankara 1999: 467-490; Millî Kültür Araştırmaları –50. Kültür ve Sanat Yılında Dr. Mehmet Önder’e Armağan, KB yay., Ankara 1996: 136-148.] “*Manas Destanında Medeniyet Unsurları ve Günlük Hayat*” [Permanent International Altaistic Conference (PIAC), 22-27 Haziran 2002, Ankara.].

Atasözleri: Atasözlerinin Türk dünyasında anlam yönünden benzerlikler taşıdığını, Türk ve Kürt atasözlerinin büyük ölçüde aynı olduğunu belirten ve örnekleyen iki makalesi vardır: “*Türk Dünyası Atasözlerinin Anlam Yönünden Benzerlikleri Üzerine*” [Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1974: 93-101.], “*Türk ve Kürt Atasözleri Üzerine*” [Türk Dünyası Araştırmaları, Nisan, İstanbul 1993: 185-188.; Ortadoğu, 21.01.1992, s.2.].

Maniler ve Mektuplar: “*Bozat (Bulancağ) Yöresi Manileri ve Ağız Özellikleri*” [I. Giresun Sempozyumu, 18-19 Haziran 1994, Giresun.; Erciyes, c.24, S. 284 (Ağustos) 2001: 2-3.], “*Türk Halk Edebiyatında Askere Mektuplar ve “Mavi Berelim”*” [Tarla, S. 98/5 (Mayıs) 1998: 13-14.].

ç. *Gelenek, Görenek ve İnanışlarla ilgili olanlar:* Kitap tanıtımı yanında, özellikle sayılarla ilgili kabul ve inanışların ele alındığı yazıları da vardır: “*Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri*” [Türk Kültürü, c. 6, S. 69 (Temmuz), 1968: 86-87/ 686-687.], “*Türklerde 3, 7 ve 40 Sayıları*” [Bayrak, S. 25 (Aralık), 1966:12-15.], “*Türklerde Dokuz Sayısı*” [I. Uluslar Arası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV, Ankara 1976: 111-121.], “*Bektaşî Felsefesinin Anadolu Giyim Kuşamına Yansımaları*” [Erciyes, c. 25, S. 298 (Ekim) 2002: 3-5.], “*Türk ve Kürt Töresi*” [Erciyes, c. 17, s. 202 (Ekim), 1994:1.], “*Türk ve Moğollarda Ata Verilen Değer*” [Yesevî, yıl: 5, S. 51, (Mart) 1998: 10-11.], “*Türklerde Şaman*” [Kardeş Ağızlar, (Mayıs) 1998:], “*Suriye’deki Bayır-Bucak Türkmenleri ve Halk İnançları*” [Erciyes, c. 23, S. 273 (Eylül) 2000: 16.].

Ad verme geleneği ile ilgili olanlarda kişi adları yanında, oymak, boy, soy, oba, aşiret ve yer adlarını da içine alan geniş araştırmaları vardır: “*Eski Türk ve Moğol Şahıs Adlarının Cumhuriyet Dönemindeki Görünümü*” [IX. Türk Tarih Kongresi, 21-25 Eylül 1981, Ankara.; Basımı: II. Cilt, Ankara 1988: 643-650.], “*Eski Türk ve Moğol Kadın Adları Üzerine*” [IV. Millî Türkoloji Kongresi, 19-23 Ekim 1981, İstanbul.], “*Elazığ, Tunceli, Bingöl ve Diyarbakır Yörelerindeki Oymak, Boy, Soy, Oba ve Aşiret Adları Üzerine*” [V. Millî Türkoloji Kongresi, 26-30 Eylül 1983, İstanbul.; Türk Dünyası Araştırmaları, S. 28 (Şubat), 1984: 134-156.], “*Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*” [Türk Yer Adları Sempozyumu, 10-13 Eylül 1984, Ankara.], “*Türkistan’da Oğuz Boyu Yer Adları ve Anadolu’daki İzleri*” [VI. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, 19-25 Eylül 1988, İstanbul.], “*Alanya- Antalya Yöresi Türk Yer Adları*” [III. Alanya Tarih-Kültür Sempozyumu, 12- 14.11.1993, Alanya.], “*Kazakistan’da ve Türkistan’da Türk Yer Adları ve Anadolu’daki İzleri*” [Permanant International Altaistic Conference, 36th Meeting, 2-5.6.1993, Almatı-Kazakistan.], “*Türklerde Ad Verme Geleneği ve Hektor*” [Millî Folklor, c. 3, S. 33 (Kış), 1994: 5-6.], “*Bazı Anadolu Ağızlarında Haftanın Günleri Üzerine Bir İnceleme*” [Uluslar Arası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri, 27-29 Ekim 1975, Konya.; Uluslar arası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, Güven Matbaası, Ankara 1976: 49-54.].

d. *Giyim-Kuşam ve Dokumacılık ile ilgili olanlar:* “*Türk Giyim Kuşamına Bir Bakış: Çarşaf ve Fes*” [Erciyes, c.18, S. 210 (Haziran)1995: 1.], “*Tokat’ta*

Yazma Basmacılığı” [İçel Kültürü, S. 40, (Temmuz) 1995: 3.]. Dokumacılık konusunda iki çalışması vardır. Bunlardan biri damgalarla da ilgilidir: “*Şavak Türk Kilimciliği ve Kilim Terminolojisi*” [I. Milletler Arası Türk Halı Kongresi, 7-14 Ekim 1984, İstanbul (Basımı: Erciyes, c. 10, S. 112 (Nisan) 1987: 6-9.], “*Orta Asya ve Anadolu Türk Dokumalarında Motifler ve Damgalar*” [IV. Millî Halk Edebiyatı ve Folklor Kongresi, 22-23 Ekim 1990, Konya.].

e. Damgalarla ilgili olanlar: *Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları, Damgalar- Enler-İmler* (İstanbul, 1989) adlı bir kitabı da olan Gülensoy, damgalar konusunda altı makale / bildiri hazırlamış, damgaların halkbilimindeki izleri üzerine değerlendirmeler yapmıştır: “*Tunceli’nin Pülümür İlçesi Sağlamtaş Köyü Mezarlığı Üzerine Notlar*” [Fırat Havzası I. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu Bildirileri, Elazığ 1986:105-107+ resimler.], “*Ahlat’ta Türk Damgaları*” [Doğu Anadolu’da Türk Mührü Sempozyumu, 20-23 Ağustos 1992, Ahlat-Bitlis. (Basımı: Ankara 1993: 41-66); “*Ahlat’ta Türk Damgaları I*”, Fırat Üniversitesi Dergisi- Sosyal Bilimler, c. 2, S. 1, 1988: 91-148.; “*Ahlat’ta Türk Damgaları II*”, Fırat Üniversitesi Dergisi- Sosyal Bilimler, c. 2, S. 2, 1988: 55-92.;], “*Orhun’dan Anadolu’ya Türk Damgaları ve Folklorumuzdaki İzleri*” [II. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı Semineri, 7-9 Mayıs 1985 Eskişehir (Basımı: Eskişehir 1987: 105-128.)], “*Kayseri Gevher Nesibe Tıbbiyesi’nde Türk Damgaları ve Taşçı İşâretleri*” [Selçuklu Gevher Nesibe Sultan Tıp Fakültesi, (Tıp mektebi), Kayseri 1991: 47-48 + 108-117.], “*Türklerde Damga ve At Damgaları*” [Uluslar arası At ve Atçılık Sempozyumu, 11-13 Mayıs 1994, Marmara Üniversitesi: İstanbul.], “*Türk Damgalarının Tarih İçinde Değişimi*” [Halk Kültüründe Değişim Uluslar arası Sempozyumu, 17-19 Aralık 2004, Kocaeli. (Basımı: Halk Kültüründe Değişim Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 2005, s. 229-237.).].

f. Halk Müziği, Oyun, Eğlence vd. ile ilgili olanlar: Yârenlik teşkilâtı, mitoloji kaynaklı bir halk oyunu ve halk müziği gibi konularda yazdığı makaleleri / sunduğu bildirileri de vardır: “*Simav’da Yârenlik Teşkilâtı*” [XVI. Uluslar Arası Ahi Evran Esnaf Bayramı ve Ahilik Sempozyumu, 5-8. Eylül. 1980, Kırşehir; Millî Kültür, c. 2, S. 11 (Nisan) 1981:10-12], “*Mitolojiden Kaynaklanan Bir Türk Oyunu*” [Une Dance et Une Chanson Folkloriques (Çayda Çıra) Qui Prennent Ressource de la Mythologie Turque, Makedonski Folklor/Le Folklore Macedonien, Godina XVII annee, Broj 33 numero, Skopje 1984, s. 101-105.; Türkiye’de basımı: Millî Kültür, S. 44 (Mart) 1984: 41-43.], “*Türk Halk Müziği ve Halk Edebiyatı*” [Kayseri Kültür ve Sanat Haftası, 4-07.04.1994, Kayseri.; Erciyes, c. 5, S. 51(Mayıs)1982: 4-5.].

g. Halkbilimi arşivi ve müzeciliği ile ilgili olanlar: Kendisi önemli bir arşivci ve halkbilimi müzecisi olan Gülensoy, bu konuda dört makalenin / bildirisinin de sahibidir: “*Özel Bir Anadolu Ağızları ve Folkloru Arşivi*” [I. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı Semineri, 7-9 Mayıs 1983, Eskişehir (Basımı:Eskişehir 1987: 109-114.)], “*Gülensoy Özel Folklor ve Etnografya Müzesinden Orta Asya ve Anadolu Giyim-Kuşam Örnekleri*” [IV. Millî Türk Halk Edebiyatı Kongresi, 25-

26.10.1993, Konya], “*Türk Dünyası ve Anadolu Yapma Bebek Koleksiyonundan Örnekler*” [I. Türk Halk Kültürü (Folklor) Araştırma Sonuçları Sempozyumu, 22-23 Aralık 1994, Ankara], “*Archive of Turkish Oral Narrative*” [VI. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı Kongresi, 17-22 Haziran 2001, Mersin.].

h. Diğerleri: Biyografi ve kitap tanıtımlarının bir kısmı da halkbilimi alanına girer: “*Doç. Dr. Hikmet Tanyu, Türklerde Taşla İlgili İnançlar, Ankara 1968*” [Türk Kültürü, S. 79 (Mayıs) 1969:522.], “*Abdulkadir İnan ve Manas Destanı*” [Bibliyografya-Kitap Haberleri Bülteni, c. 2, S. 1(Ocak), 1973:23-24.], “*A. Zeki Velidi Togan, Oğuz Destanı-Reşididdin Oğuznamesi, İstanbul 1972*” [Bibliyografya-Kitap Haberleri Bülteni, c. 2, S. 5 (Eylül) 1973:154-155.], “*Macar Türkoloğu Ignacz Kunos’un Hayatı ve Eserleri*” [Erciyes, c. 5, S. 49 (Mart) 1982:10-11.], “*Ahlat Mezar Taşları*” [Erciyes, c. 19, S. 220 (Nisan) 1996: 18.].

* * *

Türk dünyasının büyük bölümünü gezip gören Tuncer Gülensoy, Türk dünyası sevdalısı bir bilim adamıdır. Halkbilimi çalışmalarının bir kısmı da Türk dünyası ile ilgilidir: “*Türk-Tatar (Kuzey Türkleri) Yemek Adları Üzerine*” [Türk Mutfağı Sempozyumu Bildirileri, Ankara 1982:199-214.], “*Tuva Türkleri ve Edebiyatları Üzerine*”, “*Dobruca Türklerinin (Tatarlarının) Destanları ve Nedret-Enver Mahmut*” [Türk Kültürü, c. 28, S. 332 (Aralık) 1990:734-743.], “*Dobruca Türklerinin (Tatarlarının) Destanları*” [BİR, S. 1, 1994: 59-66.], “*Moğolistan Kazaklarının Âşık Edebiyatı ve Atışma Örnekleri*” [İpek Yolu Uluslar Arası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, 1-7 Temmuz 1993, (Basım: Ankara, 1996: 219-226.)], “*Azerî Tabiat ve Halk Şâiri: Musa Yakub*” [IV. Uluslar Arası Türk Halk Edebiyatı ve Yunus Emre Semineri, 11-13 Mayıs 1989, Eskişehir. (Basım: Eskişehir 1991: 163-174.)], “*Türk Dünyası Atasözlerinin Anlam Yönünden Benzerlikleri Üzerine*” [Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı 1974: 93-101.], “*Türk Halk Bilimine Kaynak Olarak Moğolların Gizli Tarihi*” [II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara 1982: 119-128.], “*Anadolu ve Balkan Türk Masallarında Müşterek Tipler*” [VII. Uluslar Arası Balkan Folkloru Sempozyumu, 7-8 Temmuz 1981, Ohri-Yugoslavya. (Türkiye’de basımı: Türk Dünyası Araştırmaları, S. 17 (Nisan), İstanbul 1982: 153-158)], “*Kerey Kazakları’nın Genel Türk Kültürü İçindeki Yeri*” [Uluslar Arası Sibirya Konferansı, İstanbul Marmara Üniversitesi, 2-4 Nisan 1996. Basım: Sibirya Araştırmaları, Simurg yay. 1997: 397-400.; Türk Kültürü, c. 35, S. 410 (Haziran) 1997:354-357.], “*Moğolistan’da Yaşayan Türk Kültürü*”, [Yeni Türkiye, Türk Dünyası Özel Sayısı, c.2, S. 16, (Temmuz –Ağustos) 1997: 1720-1722)], vb.

Tuncer Gülensoy; *Son Havadis, Türkiye, Yeni Düşünce, Ortadoğu ve Milliyetçi Çizgi* gazetelerinde konuk yazar ve köşe yazarı olarak yazılar yazdı. Gazete yazılarından bir kısmı halkbilimi ile ilgilidir. Bunlardan bir kısmını anmakta yarar vardır: “*Efsâneler Hazinesi ve Bir Motif*”, “*Moğolistan Notları*”, “*MİFAD’dan HAKAD’a, Sonra Nereye?*”, “*Türk Atasözleri*”, “*Hoca Ahmet Yesevî Yılı’na ve Anma Toplantılarına Bir Bakış*”, “*Uzunlu Kasabası ve Açık Hava Folklor Müze-*

si”, “*Bu Vatan Türkelî Ezelden Beri: Hayrettin Tokdemir, Artvin Yöresi Folkloru, 1993, 679 s.*”, “*Dostluk ve Tuz-Ekmek Hakkı Deyimleri Üzerine*”, “*Fırat Havzası Efsâneleri Adlı Eser Üzerine*”, “*İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü*”, “*Kayseri’de Türk Kültürünün Kaybolan Değerleri*”, vb.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi ile Türkiye Diyânet Vakfı’nın İslâm Ansiklopedisi’ne de pek çok madde yazan Gülensoy’un bu yazılarından bir kısmı halkbilimi ile de ilgilidir: “*Danışmendnâme*”, “*Divân-ı Hikmet*”, “*Divânü Lüğati’t- Türk*”, “*Göç Destanı*”, “*Kelile ve Dimne*”, “*Dâsitân-ı Yûsuf*”, “*Edib Ahmed Yükneki*”, “*Bakırgan Kitabı*”, vb.

3. HALKBİLİMİ İLE İLGİLİ VERDİĞİ DERSLER

Lisans, yüksek lisans ve doktora aşamalarında Türk dili alanıyla ilgili verdiği dersler dışında; Türk Halk Edebiyatı, Türk Halkbilimi, Türk Mitolojisi, Türk Destanları, Türk Masalları, Türk Yemekleri, Giyim-Kuşam, vb. gibi dersler vermiştir.

4. HALKBİLİMİ İLE İLGİLİ YÖNETTİĞİ TEZLER

Gülensoy, Fırat ve Erciyes üniversitelerinde toplam 73 lisansüstü tez çalışmasına danışmanlık yapmış olup, bunların 25’i Türk halkbilimi alanındadır. Halkbilimi anabilim dalında; Vasfi Adikti, S. Burhanettin Akbaş, Erdoğan Altınkaynak, Namık Aslan, Rasim Deniz, Hilmi Dulkadir, Bayram Durbilmez, Mehmet Erol, Mehmet Karaaslan, Murat Karabulut, Ahmet Öcal, Kadir Özdamarlar, Bedri Özçelik, Şeref Poyraz, Mahmut Seyfeli, Bayram Sönmez, Necati Şahin, Ahmet Tacemen, Güngör Tepeli’nin yüksek lisans, Namık Aslan, Faruk Çolak, Türker Eroğlu, Kadir Özdamarlar, Bekir Sami Özsoy ve Ahmet Tacemen’in doktora tezlerini yönetti. Halkbilimi kaynakları, halk edebiyatı motifleri, masallar, halk hikâyeleri, efsâneler, âşık tarzı şiir geleneği, mâni söyleme geleneği, ağıt söyleme geleneği, halk müziği, halay oyunları, etnografya, mevsim törenleri, göçerlerde sosyal hayat, vb. gibi konularda lisansüstü tez çalışmaları yaptırdı.

a. Yüksek Lisans Tezleri:

Gülensoy’un Fırat ve Erciyes üniversitelerinde yönettiği toplam 49 yüksek lisans tezinden 19’u halkbilimi alanındadır. Bu tezlerin adlarını ve hazırlayıcılarını anmakta yarar vardır: *Tahir Kutsi Makal’in Hayatı, Eserleri; Eserlerinde Halk Edebiyatı Motifleri* (Namık Aslan, Kayseri, 1991), *Kayseri Masalları* (Rasim Deniz, Kayseri, 1992), *Bulgaristan Türklerinin Mevsim Törenleri* (Ahmet Tacemen, Kayseri, 1992), *Bünyan ve Yöresi Halk Edebiyatı Folklor ve Etnografyası* (S. Burhanettin Akbaş, Kayseri, 1993), *Halk Hikâyeleri* (Erdoğan Altınkaynak, Kayseri, 1993), *Toros Sarıkeçilileri’nde Göçer Hayat ve Bu Hayatın Etrafındaki Folklor* (Hilmi Dulkadir, Kayseri, 1993), *Karşılıklı Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Bayram Durbilmez, Kayseri, 1993), *Boğazlıyan’da Mâni Geleneği ve*

Boğazlıyan Mânileri (Ahmet Öcal, Kayseri, 1993), *Kayseri ve Çevresi Türküleri* (Kadir Özdamarlar, Kayseri, 1993), *Yozgat Mânileri Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma* (Vasfi Adikti, Kayseri, 1994), *Yozgat Ağutları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma* (Necati Şahin, Kayseri, 1994), *Niğde Efsâneleri* (Bayram Sönmez, Kayseri, 1994), *Sürnâme-i Hümayunda Folklorik Unsurlar* (Şeref Poyraz, Kayseri, 1994), *Âşıklık Geleneğinde Söz ve Ezgi* (Murat Karabulut, Kayseri, 1995), *Kırşehir Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası* (Mahmut Seyfeli, Kayseri, 1995), *Kırıkkale Karakeçililerinin Folkloru, Halk Edebiyatı ve Etnografyası Üzerine İnceleme* (Bedri Özçelik, Kayseri, 1996), *Taşeli Platosu Efsâneleri* (Mehmet Erol, Kayseri, 1996), *Özvatan'ın Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası* (Güngör Tepeli, Kayseri, 1996), *Hacıbektaş Folkloru* (Mehmet Karaaslan, Kayseri, 2003).

b. *Doktora Tezleri:*

Gülensoy'un Fırat ve Erciyes üniversitelerinde yönettiği toplam 24 doktora tezinden 6'sı halkbilimi alanındadır. Bu tezlerin adlarını ve hazırlayıcıları: *Posoflu Âşık Sabit Müdamî, Hayatı, Edebî Şahsiyeti ve Eserleri* (Bekir Sami Özsoy, Kayseri, 1993), *Şah İsmail Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma* (Faruk Çolak, Kayseri, 1994), *Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması* (Namık Aslan, Kayseri, 1994), *Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Halay Oyunları ve Bu Bölgelerdeki Halayların Folklorik İncelemesi* (Türker Eroğlu, Kayseri, 1994), *Yirminci Yüzyılın Başında Bulgaristan Türklerinin Doğum İnançları* (Ahmet Tacemen, Kayseri, 1994), *Develi ve Yöresi Halk Edebiyatı, Folklor ve Etnografyası* (Kadir Özdamarlar, Kayseri, 1997).

5. AĞIZ ÇALIŞMALARINDA HALKBİLİMİ ÜRÜNLERİNDEN YARARLANMA

Gülensoy, dil ve halkbilimi çalışmalarını birlikte sürdüren bir bilim adamıdır. Ağız çalışmalarının tamamında halkbilimi ürünlerinden yararlanan Gülensoy, konuyla ilgili bir değerlendirme de yapmıştır. Halkbilimi kapsamına giren sözlü kültür ürünlerinin ağız ve şive incelemelerinde kullanılması veya ağız/ şive incelemelerinde kullanılan malzemelerin büyük ölçüde halkbilimi ürünlerinden oluşması konusuna dikkat çeken bir çalışması vardır: "Folklor Çalışmalarının Anadolu Ağızlarının Derlenmesindeki Rolü" [*Türk Dünyası Araştırmaları*, yıl: 2, S. 12 (Haziran), İstanbul 1981:107-111.].

Gülensoy'a göre; "sözlü kaynaklara yönelmek", bu kaynaklarda bulunan "kültür varlıklarını ortaya çıkarabilmek" ağız ve halkbilimi çalışmalarının hedefidir. Konuyla ilgili görüşleri şöyledir: "Her ne kadar ayrı birer bilim dalı olsa da, dayandıkları malzeme kaynaklarının müşterek olmasından dolayı folklor ve ağız araştırmacısı bir noktada birleşmek zorundadır. Ağız çalışmalarının da yöneldiği hedef halk olup, malzemeleri de halkın içinden çıkmaktadır. Sahaya çıkan bir ağız araştırmacısının sınırlı bir program ve malzeme çeşidi yoktur. Ağız araştırmacısı her çeşit malzemeyi derlemeye hazır olarak teybini kurar:

1. Kız isteme, düğün hazırlıkları, çeyiz düzme,
2. Evlenme âdetleri (kına gecesi, gelin hamamı, düğün),
3. Doğum (Doğum âdetleri, kırklama, kırk hamamı),
4. Ölüm sonrası yapılan âdetler,
5. Bölgedeki yatırlar (evliyâlar),
6. Ramazan karşılama; Hıdrellez âdetleri,
7. Günlük işler (yufka ekmek, bazlama, tarhana, salça, vb. yapımı),
8. Türkü, mâni, bilmece,
9. Atasözü, deyim; alkış-kargış; ninni,
10. Yörenin coğrafi adları,
11. Yöredeki şahıs adları... vb. gibi her türlü konuyu toplamaya çalışır.

Görüldüğü gibi, ağız ve folklor çalışmalarının derleme safhası dediğimiz birinci safhası tam bir birlik içindedir. Yalnız, her iki alanda gâyeye varmak için izlenen inceleme ve değerlendirme yolları değişmektedir. Durum böyle olunca ne yapmak gerekecektir? Bunun tek çözüm yolu, her iki bilim dalı arasında derleme görevinin yürütülmesi bakımından bir yakınlık ve işbirliği kurmaktır. Bunun için de iki bilim dalının uzmanları yuvarlak bir masada toplanıp, A) Derleme, B) Araştırma ve inceleme safhalarında tutulacak yolun ve ilmî yöntemin sınırlarını çizmelidirler. Yapılacak olan tespitler kesin bir sonuca ulaştıktan sonra, kitap olarak basılmalı ve A ile B safhalarında ağız araştırmacısı ile folklorcu bu tespitlere göre hareket etmelidir.” (Gülensoy, 1981: 110-111.)

6. HALKBİLİMİ ALANIYLA İLGİLİ DÜZENLEDİĞİ BİLGİ ŞÖLENLERİ

Pek çok kongre ve bilgi şöleni düzenleyen Gülensoy, halkbilimi ile ilgili Fırat Üniversitesi’nde dört, Erciyes Üniversitesi’nde iki bilgi şöleni düzenlemiştir. *Fırat Havzası Dil, Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu I* (Elâzığ, 23-27 Ekim 1985), *Fırat Havzası Dil, Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu II* (Elâzığ, 5-7 Kasım 1987), *Sultan Baba Sempozyumu* (Tunceli, 3 Kasım 1986), *Koroğlu Sempozyumu* (Bingöl, 4 Kasım 1986), *Erciyes Yöresi I. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu* (Kayseri, 3-5 Mayıs 1990), *Erciyes Yöresi II. Folklor, Halk Edebiyatı ve Etnografya Sempozyumu* (Kayseri, 7-9 Mayıs 1992).

Gülensoy’un düzenlediği şu bilgi şölenlerinde halkbilimi konulu bildiriler de sunulmuştur: *Doğu Anadolu’nun Sosyal, Kültürel ve Ekonomik İlişkileri Sempozyumu* (Tunceli, 13-15 Mayıs 1985), *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu* (Elâzığ, 5-7 Mayıs 1986), *Türk Millî Bütünlüğü İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu* (Kayseri, 23 Mart 1990), *Balkan Türkleri Sempozyumu* (Kayseri, 7 Haziran 1991), *Türk Kültür Tarihi İçinde Kayseri ve Ahilik Sempozyumu* (Kayseri, 14 Ekim 1991), *Türk Dünyasının Sosyal, Kültürel ve Ekonomik İlişkileri Kurultayı* (Kayseri, 23-25 Ekim 1991), *Türk Kültür ve Siyasi Tarihi İçinde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Sempozyumu* (Kayseri, 30 Nisan 1992).

7. MADDİ FOLKLOR ÜRÜNLERİNİ DERLEME ÇALIŞMALARI

Gülensoy, “Sibirya’dan Romanya’ya” kadar gezip gördüğü yerlerden maddî folklor ürünleri de derlemiş, bir müze oluşturarak bunları sergilemiştir. Derlemeleri arasında hemen her çeşit maddî folklor ürünü mevcuttur. Gülensoy’un, konuyla ilgili makaleleri de bulunmaktadır. (Bkz.: 2. Halkbilimi konulu bildirileri / makaleleri)

Sonuç

Asıl uzmanlık alanı dilbilimi olan Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, halkbilimi alanında yaptığı çalışmaları ile de tanınmaktadır. 30 kitabı yayımlanan Gülensoy’un eserlerinden üçü halkbilimi ile ilgilidir: 1. *Türk Halk Edebiyatı* (Kunos, 2001), 2. *Trabzon Yöresi Türküleri, Türküler ve Atma Türküleri* (Gülensoy, 1985), 3. *Manas Destanı (Türkiye Türkçesi İle)* (Gülensoy, 2002). Her üç kitap da halkbilimciler için kaynak eser olma özelliği taşımaktadır. Bu kitaplardan başka, dilcilerle birlikte halkbilimcilerin de yararlanabilecekleri sekiz eserde daha Gülensoy imzası vardır. Halkbiliminin kaynakları, halk anlatıları, atasözleri, âşık tarzı ve tekke tarzı şiir gelenekleri, inanışlar, damgalar, dokumacılık, biyografi, halkbilimi arşivi ve müzeciliği, yemek kültürü, halk müziği, mitoloji, âhilik, vb. gibi halkbilimi konulu onlarca bildiri sunmuş, makale yazmıştır. Lisans ve lisansüstü aşamalarda halkbilimi dersleri vermiş; 19 yüksek lisans tezi, 6 doktora tezi olmak üzere toplam 25 lisansüstü tez çalışmasına danışmanlık yapmıştır. Halkbilimi konulu bilgi şölenleri düzenleyerek, bilim adamlarını bir araya getirmiştir. Ağız incelemelerinde de malzeme olarak genellikle halkbilimi ürünlerinden yararlanmış- tır. Türk dünyasının büyük bir bölümünü gezmiş; gezip gördüğü yerlerden maddî folklor ürünleri de derleyerek, hemen her çeşit maddî folklor ürünü bulunan zengin bir müze oluşturmuştur.

Gülensoy’un değişik dergi, gazete ve sempozyum kitaplarında yayımlanan halkbilimi konulu makalelerinin, bildirilerinin bir araya getirilerek kitap bütünlüğünde yayımlanması, halkbilimi çalışmalarına büyük bir hizmet olacaktır.

KAYNAKLAR

- BURAN, Ahmet, 1995?, *Tuncer Gülensoy Armağanı*, Bizim Gençlik yayınları: Kayseri.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2003, "Tuncer Gülensoy, Manas Destanı (Türkiye Türkçesi İle), Ankara 2002, Akçağ yayınları, 366 s.", *Türk Dili*, S.619 (Temmuz), Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer, 1981, "Folklor Çalışmalarının Anadolu Ağızlarının Derlenmesindeki Rolü", *Türk Dünyası Araştırmaları*, yıl:2, S.12 (Haziran), İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer, 1985, *Trabzon Yöresi Türküleri, Türküler ve Atma Türküler*, Anadolu Sanat yayınları: İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer, 2002, *Manas Destanı (Türkiye Türkçesi İle)*, Akçağ yayınları: Ankara.
- KUNOS, Ignác, 2001, *Türk Halk Edebiyatı*, (Hzl. Tuncer Gülensoy), Akçağ yayınları: Ankara.